

ACC. NR. 629.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Hilda Karlsson

Härad: Östra Adress: Målen, Jämjöslätt

Socken: Jemjö Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

1 1

Uppteckningen rör Den gömda skatten.

I forna tider brukade ofta en del människor, som ägde en massa pengar och värdefulla saker gräva ned sina ägodelar i jorden eller på ett eller annat sätt gömma dem, så att anhöriga icke skulle få ärva eller komma i besittning av deras medel. Det är särskilt en historia, som jag vill tala lite om, vilken handlar om två åldringar, en man och en kvinna, vilka gömde sina skatter på det sättet. De båda gamla hade inte haft några egna barn utan tagit därför en fosterson. Men eftersom han inte var deras egen, så unnade de honom inte ärva sig utan kommo överens, att de båda skulle gräva ned sina pengar. Så en natt, när de lågo, trodde de gamla, att pojken somnat, vilket han dock icke gjort. Mannen sade till hustrun: "Vi lägger pengarna i den stora kitteln, som står på golvet och gräver ned densamma under eken vid brunnen." Pojken hade förstås hört alltsamman och ville

Skriv endast på denna sida!

mycket gärna se på, när det skulle göras. På morgonen sändes pojken ut på åkern för att plöja. När han varit borta en stund, smög han sig hem och klättrade upp i eken, under vilken skatten skulle gömmas och gömde sig i trädets krona. Han visste att skatten skulle nedgrävas vid den tiden, ty det hade han hört gubben säga på natten. Det dröjde inte länge heller, förrän mannen och hustrun kommo bärande på kitteln med pengarna uti. Det gamla paret varnade inte gossen i trädet utan togo itu med att gräva. Snart var hålet så stort, att kitteln fick plats. Den sattes ned, och så kommo de gamla överens om att ingen efter deras död skulle kunna taga upp kitteln med mindre de inte körde däröver med en tupp och en höna spända för en knappnålsharv. Mannen mullade igen gropen och jämnade den med marken, och de gingo högst belåtna därifrån. ~~När de gått därifrån~~. Då de gått därifrån klev pojken ned och skyndade sig till sitt arbete igen. Aldrig lät han sina fosterföräldrar förstå, att han visste, var deras pengar fanns.

En tid efter gubben och gumman voro döda gifte pojken sig. Så en gång var han mycket i brist för pengar. Han satte sig ned och förfärdigade två små selar och en liten knappnålsharv och spände för en tupp och en höna och körde över stället där kitteln nedsatts. Just som han körde däröver flög kitteln upp och fostersonen gjorde sig till herre över skatten.

Pengakittel.

En annan historia om en pengakittel
talas här också om.

Det var så att en bonde var ute och
harvade sin åker. Rätt som han gick där lugn och betänksam, högg
harven fast i något föremål. Karlen klatschade till hästen, vilken
ryckte till och med detsamma flög en stor kopparkittel upp ur
jorden. I samma ögonblick föll såväl hästen som karlen döda till
marken. Några personer, som voro i närheten skyndade till platsen
där detta hände, och funno då kopparkitteln full med pengar ståen-
de på marken. Uppe på pengarna låg en stor drake. Drakarna, som
ligga på nedgrävda skatter, säges det om, att de äro de döda
personernas vålnad, som ligga där själva och vakta sina nedgrävda
äodelar.

Blekinge
Östra län
Jönköp

629

1895 Hilda Karlsson
Målen, Jönköp

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4. 4.

Borsta Benta.

För en 60 år tillbaka bodde i Torhamns socken i Blekinge en gammal gumma vid namn Benta. I allmänhet kallades hon "Borsta Benta", för hennes sysselsättning var att gå omkring och sälja borstar. Överallt i gårdarna hystes avsky för gumman, ty enligt sägnen var hon en utpräglad häxa. Det sadades om henne, att hon kunde förgöra såväl människor som djur samt giva både tur och otur, om det så föll henne in. Men trots att Benta var så illa beryktad och man så ogärna ville ha gumman till gäst, var det dock ingen, som vågade avvisa henne från sin dörr utan visa henne så mycken aktning som möjligt.

På vandringarna, som Benta företog, medförde hon ständigt en liten väska, varuti förvarades en del saker såsom människoben, som hon plockade från kyrkogården, vätta-

55

silver, söllv, garnhärvor och halvbrända stickor, vilket allt användes, då något "trolltyg" skulle utföras. Den tidens människor voro också noga med, att inte några dylika saker blevo utkastade omkring boningshusen, ty då kunde häxorna få fatt på dem och använda till sina trolldomar.

Till äventyrs hände det en gång, att en gubbe, som inte trodde på hennes häxeri, på skämt sparkade till gummans väska. Men då blev Benta arg och lovade honom att få skam för det. Han fick det också, ty dagen efter låg mannen sjuk och nära döden, men hur det var, så bättrade han på sig och blev kry igen. Aldrig såg han åt gumman mera.

En gång skulle Benta ligga över en natt hos min mormor. Då alla i huset gått till sängs fingo de höra ett fasligt oväsen längs golvet. Mormor blev naturligtvis rädd och satte sig upp i sängen och tände på ljuset, som stod vid sängen. I detsamma vaknade häxan, som just hade somnat då oväsendet började, och började vissla och hojta och skrika: "Det är bara mina gamla kängor; tar dem aldrig på mina fötter mer." Hur hon visslade och skrek, så fortfor oljudet som förut, tills hon fick stiga upp och se efter, vad det var, som inte lydde henne. Då gumman fick fatt i kängerna, hade ett människoben fastnat i dem, och det var därför kängorna inte fick någon ro att vara stilla, påstod hon. Nu blev det åter fred i huset, och de somnade igen.

Bla Bengt
Omta
Kungö

M. T. Karlsson Killa
629 mäten Jänjösåter

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6 6

Följande morgon, då häxan skulle begiva sig iväg, ville hon visa en trollkonst för mormor, vilket hon inte nekade till att få se. Det var en mjölkhare, som skulle förevisas. Gumman plockade upp ur sin väska några halvbrända stickor, vättasilver, garnhärvor och formade det likt en hare. Hon läste några ord, och så började odjuret springa. Då den sprungit ett stycke, sade hon åter några ord, och då var haren borta, och endast stickstumpar och de övriga sakerna lågo kvar på marken. Mormor stod förlägen och halvt förskräckt, men gumman låtsade om ingenting utan plockade upp skräpet, tog farväl och gick sin väg. Sådana mjölkharar brukade hon sända till gårdarna och mjölkakorna åt henne. För att inte något sådant otyg skulle komma in i ladugårdarna, brukade människorna sätta markvast över huvudet på kreaturen samt lägga en psalmbok över dörren. Då trodde man, att inte något skulle kunna ha makt att komma in till djuren.

Markvast

Nu är både "Borsta Benta" och hennes släkt för längesedan död, men många sägner om henne fortleva ännu.

Blekinge
Östra hl
Jämjö

629

Uppr. Kilda Ricksen
Målen Jämjö socken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.7

En sägen från Jämjö socken.

I närheten av Jämjö kyrka flyter en å fram. Det påstås, att för längesedan hade en jätte sin bostad i ån. Han bodde där i gamman och ro ända tills kyrkan byggdes, men då blev jätten vankelmodig och försökte på alla vis hindra byggandet. Men hur han avundades, blev kyrkan färdig, och så kom där dit en prästman. Predikan började hållas och människorna strömmade dit. Allt blev ett fasligt huvudbry för jätten och värst var det för honom att höra klockringningen. Han tänkte för sig själv: "Hur skall jag bära mig åt för att få slut på det här oljudet." Snart fick han klart för sig, att han skulle försöka taga från kyrkan klockan. Så hände det en söndag, då kyrkvaktmästaren skulle upp i tornet, att klockan slungades ned i ån. Nu gladdes ju jätten av hela sitt hjärta åt spektaklet och trodde att få fred.

Skriv endast på denna sida!

8 8

Församlingsborna sörjde ju däremot sin klocka och funderade hur den skulle dragas upp ur djupet. Jätten var ju både starkare och större än människorna, och därför var det inte så gott att få klockan från honom. Nu var det till att finna ut på vad sätt det skulle gå. Det måste vara något knep till det. Så var det en, som sade, om man körde till ån med ett par tvillingoxar och lade en kätting om klockan, skulle den kunna dragas upp. Det gjorde folket, men då oxarna skulle draga i, skrek jätten ur vattnet: "Det går inte, du gav dem vatten första målet," och det lyckades inte heller för dem. Klockan fick bli i djupet, där den ännu befinner sig, och församlingen fick hålla till godo med att skaffa sig en ny klocka.

ACC. NR. 629.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Hilda Karlsson

Härad: Östra Adress: Målen, Jämjöslätt

Socken: Jemjö Berättat av: Anders Nilsson

Uppteckningsår: Född år i Brunåkråmål

9.9

Uppteckningen rör Skogssnuvan i "Målamarken".

Det var en gång, berättade Anders Nilsson, att han tillsamman med några stycken pojkar begivit sig ut i "Målamarken" för att leka. De slog sig ned vid en stor klipphäll. Troligtvis hade skogssnuvan sitt läger på den plats, som pojkarna valt, ty just då de slagit sig ned, fingo de höra ett fasligt skrattande, så det skalv i klippan. Gossarna sågo sig förskräckta omkring och undrade var det ljudet kom ifrån. Men då de inte sågo något, trodde de, att det var från den närbelägna byn, som skrattandet hördes. Barnen började med att leka "hoppa hage" och de hade hjärtans roligt. Rätt som det var, fingo de syn på ett fruntimmer komma gående rakt emot dem. De tyckte att det var lite märkvärdigt, att en kvinna kom så där ensam i en villande skog. Hon kom dem närmare och närmare och snart stod hon hos barnen. Gumman sade inte ett ord utan räckte fram en korg till barnen

Skriv endast på denna sida!

10 10

i vilken låg stora vackra, nybakade kakor. Pojkarna tittade förvånade upp på henne, men då fingo de se, att det inte var en vanlig människa, ty hon var ful som en häxa, och hennes kropp var platt och bred, och kläderna voro också av besynnerligt tyg. Gossarna hade hört talas om, att skogssnuvan hade sitt tillhåll i den skogen och tänkte därför, att det månde vara skogssnuvan, som de träffat på. De togo inte emot några kakor av henne utan började springa mot hemmet av alla krafter. Då Anders Nilsson kom hem berättade han vem som de sett i skogen. Då hans föräldrar fingo veta hur dan hon såg ut, försäkrade de, att det hade varit skogssnuvan, som kommit till dem. Föräldrarna gladdes över att barnen inte tagit av hennes kakor, ty då hade pojkarna blivit förtrolade och fått stannat i hennes våld, sade de. Från den dagen aktade sig Anders Nilsson såväl som de andra barnen att gå uti "Målamarken" så länge de voro barn.

629

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

//11

Skogsnuvan.

En annan gång var en man i "Målamarken" för att hämta bränsle. Då han samlat så mycket han orkade bära skulle han begiva sig hem. Han gick och gick, men aldrig kom han på någon rätt väg. Ett par timmar höll han på men kom inte längre än på samma ställe han nyss varit. Han förstod nu, att det var skogsnuvan, som förvillade honom. Han hade hört talas om, att då någon blivit förvillad av skogsnuvan, skulle man vända sina kläder så skulle man komma på rätt väg igen. Han vände på mössan och tröjan, då hörde han skogsnuvan giva ett gällt skratt ett stycke från honom. Med detsamma kom mannen på rätt väg igen och var hemma om några minuter.

ACC. NR. 629.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* Hilda Karlsson

Härad: Östra *Adress:* Målen, Jämjöslätt

Socken: Torhamn *Berättat av:* Fia Persson

Uppteckningsår: *Född år* *i*

12.

18

Uppteckningen rör Skogsnuvan i Enehagen.

I norra delen av Torhamns socken är en stor skog belägen, som benämnes Enehagen. Namnet har den fått efter att där alltid växt så mycket enskog. Man har ofta hört, att skogsnuvan hade sitt tillhåll i den skogen. Det är inte mer än tjugo år sedan, man upphörde med den tron, att skogsnuvan fanns där. En gumma berättade en gång att hon sett skogsnuvan sitta vid en enbuske och plocka lingon. Då var hon så fin klädd. Hon hade tyg till klänning, som liknade siden, hatt på huvudet samt ett stort pärlhalsband. En annan gång kom hon klädd som en gammal häxa, då hon mötte henne. Men aldrig ett ord hördes från henne. Gumman hade sett henne flera gånger men aldrig på baksidan. Enligt gummans påstående sade hon, att skogsnuvorna alltid äro ihåliga baktill och visa därför aldrig baksidan åt människorna.

Skriv endast på denna sida!

73.
10

I närheten av Enehagen låg en liten stuga, som äges av en gammal man och kvinna. De båda gamla levde inte i någon sänja med varandra. Mannen brukade ofta göra en annan gumma sällskap, som bodde intill deras stuga. Detta tålde inte mannens hustru och tänkte därför att någon gång få den andra kvinnan på fall. Så hände det en gång, att mannens hustru var ute i skogen och plockade ved. När hon kom nära hemmet skulle hon kliva över en stenmur. Men vad fick hon se? Den andra kvinnan satt på muren. Nu trodde mannens hustru, att den andra varit inne hos mannen och blev därför häftigt upprörd. Hon drog en käpp ur sin vedbur och började slå den sittande, så mycket hon orkade. Men den andra rörde inte ens på sig utan satt lika lugn och bara skrattade. Då mannens hustru såg, att det inte lönade sig att slå, begrep hon, att det var skogsnuvan, som tagit den andra kvinnans skepnad och satt sig där på muren för att lura henne. Kvinnan tog sin vedbur på ryggen men orkade inte gå ett steg med den utan måste lämna den kvar på stället och gå hem. Men då hon kommit ett stycke, hördes ett högljutt skrålande från skogen. Dagen efter blev gumman så sjuk, att hon orkade inte vara uppe för hela dagen.

629

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14.

Skydd mot trolltyg.

Här i trakten säges det, att om man bär
stål i fickan eller ett psalmboksblad skola varken skogsnuvor,
jättar, vättar o.dyl. hava makt med någon människa.

ACC. NR. 629.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Hilda Karlsson

Härad: Adress: Målen, Jämjöslätt

Socken: Berättat av Elina Andersson

Uppteckningsår: Född år i

15
14

Uppteckningen rör Historia från Sandhamn.

Personerna, om vilka berättelsen handlar,
äro ej kända, ej heller vid vilken tid det hände.

Elin Andersson berättar sålunda: Det var en
gång en bonde, som kom körande med en häst. Hur det var, så hade
djuret skadat sig i foten ganska svårt. Blodet strömmade ur såret,
och det var alldeles omöjligt för körkarlen att hämma blodet.
Rätt som bonden satt där och ängslades över sin häst, kom en rid-
dare honom till mötes. Genast märkte den ridande att bondens
häst haltade och stannade just mitt framför bondens skjuts samt
frågade, vad det fattades hästen. ~~Skjutsbonden talade då om, hur~~
~~det fattades hästen.~~ Skjutsbonden talade då om, hur det stod till
med hans dragare. Bonden hade ett ängsligt utseende, och riddaren
tyckte synd om honom och sporde därför, om han fick försöka bota
djuret. Det tyckte ju bonden bra om och mottog därför hjälpen

Skriv endast på denna sida!

med tacksamhet.

Riddaren bjöd bonden draga av sig stöveln, vilket han gjorde. Den ridande tog nu stöveln och vred den om benet på hästen 3 gånger och sade: "Blod stanna så visst, som den själ finns i helvete, som smorde stöveln på en sabbat!" Genast stannade blodflödet och bonden kunde åter fortsätta sin färd.

Sedan dess har man i den trakten varit rädd för att borsta några skodon på någon söndag.

Trollldom.

Även talade hon om, att en gumma sagt till henne, att då någon skall utföra någon trollldom, måste personen ifråga taga den lede till hjälp eller också en själ, som man vet säkerligen gått förlorad.